

Nem akar ki, hanem a konzervatív gondolkodás egyik legjelesebb képviselője, az egyébként a platóni politika-filozófiát sokoldalúan tolmácsoló Leo Strauss írja: „a kommunizmusnak a nem-kommunizmussal szembeni fölénye (*superiority*)... a filozófiának a nem-filozófiával szembeni fölényét tükrözi vissza”.²⁹

Jegyezzük meg jól ezt a platóni filozófia anyagán átszűrt kategóriát: a filozófia és a kommunizmus *párhuzamosan* kibontakozó fölénye. Azaz a kommunizmushoz vezető latorja csak filozófiai elemekből készülhet.

Csak így érthetjük meg Lukács állításait, vibráló megjegyzéseit, történetfilozófiai beszédmódját. Például azt a megfogalmazást, amely egy történelmi *danse macabre*-t vetít ki, és a görög tragédia egyik legfontosabb alakját idézi. Noha azt a veszélyt kockáztatva, hogy ezáltal a kapitalizmus *kontingens* végkifejtését felcseréli a *sorssal*: „a kapitalizmus végső virágzása egy iszonyú haláltánc jellegét ölti magára: oidipuszi út ez az elkerülhetetlen sors felé”.³⁰ (Egy részletes szövegelemzés mutathatná ki az „Oidipusz” alakja és a „társadalmi vak erők” meghatározása közötti homológiákat, azaz a vakság történetfilozófiai szerepkörét Lukács esetében.) Vagy a gyermekkel mint a kommunizmus anticipatorikus fenoménjével, ha úgy tetszik, az eljövendő kommunizmus arcával foglalkozó mondatot: „gyerekekkel szemben nincs osztályharc, mert minden gyermekben az eljövendő, az osztálykülönbséget nem ismerő társadalom kezdő tagját kell látni”.³¹

A remény abban fejeződik ki, hogy „az osztályharc rideg irgalmatlansága”, „az osztálykülönbségek kiirtása” és „kíméletlensége” (amely „szörnyű bűnöket és mérhetetlen eltévelyedés lehetőségeit rejt magában”) nem marad a cselekvés egyetlen mozgatóereje és zsinórmértéke, hanem társul egy mély erkölcsi átalakulással, és egyúttal megveti a meg-

29 L. Strauss, *The City and the Man*, The University of Chicago Press, 1978, 115. Nyilván a filozófiai és a proletariátus kapcsolata további elemzést igényelne, George Labica mondja, hogy a kettő szövetsége nem ekvivalencia, hanem aszimptóta, *Marxism and the Status of Philosophy*, Leiden, Brill, Sussex, Harvester Press, 1980.

30 Lukács, Rosa Luxemburg a marxista, *ibid.* 254.

31 A kommunizmus erkölcsi alapja, *ibid.*, 21.

Lance Henson

EXTINCTION KIHALÁS

2014 augusztus 19

a sivár
nap
szemöldökén
magányosan megy le a nap
ugyanarra
az ürességre
emeljük tekintetünk

kezemben
tartom

az utolsó
szenvedő
verebet

amelyik
még emlékezik
rám

GYUKICS Gábor fordítása

változott interszubbektivitás alapjait. A rombolás, a pusztítás, valamint az új teremtésének sajátos kapcsolata mutatkozik meg itt. Minthogy a kommunizmus az átformált interszubbektivitás, a megváltozott premisszák alapján végbemenő érintkezésfolyamat, azaz az újraegyesülés televényföldje, egy olyan konstellációba kell bepillantást nyernünk, amelyben az emberközi viszonylatokat meghatározó elválasztódások végképp elhalványodnak. Meg kell változtatni a kapitalizmusban újratermelődő interszubbektív kapcsolatok feltételrendszerét. Ennek megfelelően majd „a kölcsönös szeretet és a szolidaritás” lesznek az ösztönző erők, a harag, gyűlölet, gőg és irigység pedig eltűnésre ítéltetnek, és az emberek megszabadulnak a cse-

Lance Henson

CROW VARJÚ

2010 november 14

Ez az első lélegzetvétele
Ez az utolsó lélegzetvétele
emberi álcájában
ülő varjúként
ülő sámán varjúként az univerzum belsejében
elsodródó szavakat figyel

GYUKICS Gábor fordítása

bízva, Moszkva ügynökeként, hogy megszervezze Magyarországon, Németországban, Ausztriában, Spanyolországban és Litvániában a háború utáni bolsevik hatalomátvételt. Radek a nap 23 órájában pamfletet írt, egy órán keresztül, pihenésképpen, detektívregényeket olvasott. Julius Martov „Pamfletovics”-nak nevezte Radekot. Martov mensevik (szociáldemokrata, az erőszakmentes átmenet híve), s noha kezdetben Lenin közeli munkatársa, később kiengesztelhetetlen ellenségei lettek egymásnak. Martovról, a több nyelven beszélő, zseniális stilisztáról Lenin, aki a forradalmi cselekvés apostolaként a világforradalmat naponta újra- és újratervezte, egy adott pillanatban azt mondja: „A tévedésbe tanulmányozza magát” – ő tehát a „kulturmarxista”.

Valeriu Marcu életrajzának témánk szempontjából fontos elemei a következők. 1899-ben, Bukarestben született, zsidó családban.³ Apja, bukovinai szabó gyermeke, előbb Zürichben tanul, majd visszatérván Romániába, az AEG bukaresti leányvállala-

tát vezeti. Saját polgári fölemelkedésének útját az apa kívánatosnak vélte fia számára is, ezért azt gondolta, hogy a korán lázongani kezdő ifjút csak úgy lehet betörni, ha Bécsben taníttatja. A bécsi tartózkodás azonban meglehetősen kurtára sikerült. 1915-ben a k. u. k. rendőrség rövid úton hazaszuppolta Marcut, miután *Vive la France!* graffitikkal csinosította a császári főváros épületeinek falait. Valeriu Marcu visszailleszkedett tehát baloldali radikális közegébe.

Előzőleg már találkozott Lev Trockijjal, aki Bukarestből tudósított a Balkán-háborúkról, s a szociáldemokrata ifjúsági szervezetben együtt dolgozik a Román Kommunista Párt későbbi első főtítkárával. A világforradalmi buzgólkodásnak megint az apa szeretne véget vetni, s ezúttal Zürichbe küldi tanulni fiát, ahol lezajlik a már idézett találkozó Leninnel. 1927-ben, tíz évvel később, Marcu megírja a világtörténelem első Lenin-életrajzát. Ehhez minden előképzettsége megvolt, hiszen az első világháború éveiben, majd a húszas évek elején aktív politikai szerepet vállalt. Magyar vonatkozású adalék, hogy rejtélyesen, vélhetőleg a Komintern megbízásából, összekötőként, fölbukkan Kun Béla környezetében, és ugyanabban a kiadványban publikál, mint Lukács György⁴. A bolsevik kiáltványok mellett azonban a német irodalomról is gyakran ír cikkeket. 1921-ben ismét meglátogatja Lenint, ezúttal már Moszkvában, de ugyanebben az évben, nem egészen tisztázott okok folytán, aktivistakarrierje is véget ér, kirúgják a Kominternből. Menesztése valószínűleg összefüggésben áll avval, hogy Paul Levi, Marcu barátja és mentora, ellenezte a lenini proletárterror-taktikát, és ezért őt is eltávolították a német kommunista párt éléről, melynek alapító vezetője volt. Ezek után főként írói tevékenységet folytat, s széleskörűen publikál német baloldali folyóiratokban. A húszas években számos könyve jelenik meg, melyeket majd mindjárt lefordítanak angol, francia, olasz nyelvre. Ugyanakkor azonnal felfigyel Hitler fölemelkedésére. 1923-ban, a müncheni sör-

³ Az életrajzi vonatkozások zömét a iasi-i germanista professzor, Andrei Corbea-Hoisié tanulmányából vettem. Andrei Corbea-Hoisié, „Valeriu Marcu: Ein Rumäne im literarischen Berlin”, *Germanica* 2006, sz. 38 (2006), <http://germanica.revues.org/380>. [Letöltve: 2015. augusztus 23.]. Corbea-Hoisié Valeriu Marcunak a legjobb ismerője, már a 80-as évek végétől foglalkozik vele. 1988-ban Ernst Jüngert is fölkereste, hogy *A zsidók kiűzetését újra kiadják*.

⁴ Minden erőfeszitésem dacára erre az életrajzi vonatkozásra (egyelőre) nem találtam bizonyítékot.

totta meg a folyóiratait⁴ és ebben az időben aktivizmusnak nevezett művészeti mozgalmát. Az ő közvetlen környezetén kívül is szinte minden jelentős költő, író, József Attilától kezdve Illyés Gyulán át Radnóti Miklósig, átmenetileg az amúgy megosztó személyiségűnek tartott Kassák Lajos (illetve az avantgárd) és hosszabb időre a kommunizmus hatása alá került. Még a később polgári íróként elkönyvelt Márai Sándort is csábította ifjúkorában az eszme és a mozgalom. A hazai haladó, baloldali értelmiség körében sokan úgy gondoltak Szovjet-Oroszországra (majd a Szovjetunióra), mint a világmegváltó kommunizmus lángjának hordozójára, a magasan lobogó vörös zászlók, vagyis a remény honára. „Kommunizmusuk” és a kommunizmusok a korban azonban természetesen sokfélék voltak.

A kommunizmusnak, mint közismert, létezett az első világháború alatt és után a művészeti mozgalmaktól független, a szovjet párt elveit követő politikai irányzata, pártja is. 1919. március 21-én Magyarországon a Forradalmi Kormányzótanács megalakulásával a kommunista párt (a Kommunisták Magyarországi Pártja) szerezte meg a hatalmat. A Tanácsköztársaság lett az első, a lenini példa nyomán, szovjet mintára létrehozott európai kommunista állam. Működését fel fokozott várakozás övezte baloldali, humanista értelmiségi körökben. Az új rendszerben nemcsak kommunista művészek vállaltak szerepet. A tizenegy tagú írói direktórium tagjai közül heten az 1918-ban megalakult Vörösmarty Akadémia alapítói voltak: Kassák Lajos mellett Babits Mihály vagy Móricz Zsigmond is; a direktórium elnöke pedig Osvát Ernő, a *Nyugat* szerkesztője lett.⁵ A Tanácsköztársaság 133 napja alatt azonban többen közülük megtapasztalták a lenini példa nyomán létrehozott (kommunista) állam mindennapi működését, eltávolodtak tőle, vagy éppen szembekerültek vele.

Kassák Lajosnak és a kommunista párt ve-

4 A jelentősebbek: *A Tett*, *Ma*, *Dokumentum*, *Munka*.

5 Németh Luca Anna: *Az irodalmi modernség egy szervezeti kísérlete – A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század elejének irodalmi életében*. Filológia, 2012. 2. 48–79. o.

Lance Henson

DEAD ZONE TEXTS 4

VERSEK A HOLT ZÓNÁBÓL 4

Ahogy a szél átfúj a nádon.

Azokon

Halvány vízimadarakat látunk mozogni
a múlt halkuló hajnalán

A szél hirtelen mozgását halljuk
ahol a peyotl kaktusz dala és a homály
ember alakot formált

az ima idejére várva
egy olyan világért, amely végetlenséget remeg

amely soha nem tűnik el...

Élénk lombozat alatt vártak
szent neveiket suttogva

halkan suttogva
a szent útról
ahonnan nemrég érkeztek

GYUKICS Gábor fordítása

zetőinek a személyes viszonya már 1919 előtt is meglehetősen ellentmondásos volt. Az általa szerkesztett folyóiratok – előbb 1915 és 1916 között *A Tett*, majd annak betiltása után a *Ma* (1916–1925) – folyamatosan foglalkoztak eszmei-ideológiai kérdésekkel. A *Ma* 1918. november 20-án megjelenő úgynevezett világnézeti különszáma *Kiáltvány a kommunista köztársaságért* címmel közölt felhívást. Kassák Lajos *Kiáltvány a művészetért* című írása az aktivista mozgalom és a kommunista párt viszonyát taglalta. Hangsúlyozta, hogy a *Ma* megnyilatkozási formája a művészet, amely soha nem jelenthet egyet a

tes, már az ószirózsás forradalom alatt „politizálódnak” a Vasárnapi Kör tagjai, s a két forradalom idején általában is – Ritoók Emma kivételével – részt vesznek a közügyekben. Ennek mintegy „csúcspontja” a Tanácsköztársaság, amelyben Lukács György közoktatási népbiztos lesz (Varga Jenő pedig pénzügyi népbiztos), s a közoktatási népbiztosságban (amely mintegy kulturális és oktatási minisztériumként működik) kap feladatokat Antal Frigyes, Balázs Béla, Fogarasi Béla, Gergely Tibor, Hauser Arnold, Lesznai Anna, Lorsy Ernő, Rényi (Gyömrői) Edit; Fülepet és Mannheimet pedig egyetemi tanárrá nevezik ki (bár órákat Antal Frigyes, Fogarasi, Varjas Sándor és Wilde János is tartottak). A Tanácsköztársaság megdöntése után Fülepen és Ritoók Emmán kívül mind emigrációba kényszerültek, s Bécsben – noha már kevésbé rendszeresen – szintén tartottak találkozót, sőt, új tagokkal is bővült a kör.⁵

Ami politikai nézeteiket illeti, nem létezett egységes vasárnapi politikai nézőpont; mint Lukács 1958-as visszaemlékezésében elmondja, a tagok többsége a Károlyi képviselte politikai elveket, a nyugati demokráciát tekintette irányadónak, ezzel szemben ő azt az álláspontot képviselte, hogy ebben az esetben a nyugati demokráciáktól nem fogja őket megvédeni senki, és inkább az 1917-es orosz forradalom mutat számára irányt. Rényi (Gyömrői) Edit pedig tanácsalanságról és tájékozatlanságról számol be: „Nagy hazugság volna, ha azt mondanám, hogy kommunisták voltunk. A dolgok kaotikusak voltak nekünk. Hogy egy példát mondjak. Mikor Károlyi hatalomra került, mindenki nagyon lelkes volt, csak én nem értettem, hogy miért nevezik azt forradalomnak, hogy Károlyi a főherceg kezéből elfogadja a kinevezést. Itt valami nem stimmel. Erre rám rohantak, hogy ellenforradalmár vagyok.” Lesznai Anna végképp elutasítja ezt a véleményt:

Szerk., bev. és jegyzetek: Karádi Erzsébet és Vezér Erzsébet. Bp., 1980, Gondolat, 9.

5 Új tagok: Gábor Andor és felesége, Halpern Anna, Rudas Zoltán, Lázár Mária (osztrák költőné, Balázs barátjáné), Révai József, Sinkó Ervin és felesége, Rothbart Irma. Alkalmanként Ferenczy Béni, Lena Grabenko (Lukács volt felesége), Karikás Frigyes, Berger Tivadar, Hans Eisler és felesége, Lotte Demant is ellátogatott a társaságba. Elmaradt azonban tőlük Hauser és Mannheim. Vö. *A Vasárnapi Kör*.

Lance Henson

BEWARE ÓVAKODJ

2018 augusztus 7

Nagyanyám suttogott a fülemben álmomban...
Óvakodj a fehér városoktól---tele gyűlölettel
és félelemmel

Amikor azok akik látnak börtönbe zárják
a vakot...

Azok, akik mások halott húsából élnek
Felfalják az őket bámuló szemeket...

Azok, akik az emberi hulladék bűzös
hasaljából jöttek

akiket őseik sötétjénék szarából formáltak
akik húségük zálogául
cipelik halott isteneik fejét...

megeszik istenségeik fehér tányérjait
amiket gyerekkorában erőszakoltak rá

suttogva nézett felém

óvakodj

a fehér városoktól

GYUKICS Gábor fordítása

szerinte legfőképpen a szerelemfilozófiáról esett szó még a legnagyobb krízisek között is, továbbá: „A csoport politikai attitűdjét durván »baloldali beállítottságúnak« lehetne jellemezni, helyesebb azonban, ha azt hangsúlyozzuk, mennyire apolitikusak voltak valamennyien. A csoport valójában inkább hasonlított vallási gyülekezetre, mint politikai klubra.” S valóban, Balázs is több ízben leszögezi, neki a kommunizmus nem politikai meggyőződése, hanem a hite, a vallása. Egy

Lance Henson

GAZA

Versek a holt zónából, 2018 november 1

A főútóér rémülten a reménynek fröccsent
egy ártatlan kisbaba
utolsó gurgulázó hangja
a tudatlanság hasadécai
törött imára száradt vér

GYUKICS Gábor fordítása

elképzelésén is, hogy a népet műveltséggel – faluszínházzal és faluoperával, a városokban pedig szervezett, remek színészeket egybe-
gyűjtő társulatok előadásaiival – lehet fel-
emelni, amely törekvéshez ugyan időlegesen
hozzátartozik agitprop darabok bemutatása
is, ám elsősorban a művészi szempontból ér-
tékes és időtálló műveknek – a klasszikusok-
nak – van ízlésalakító, nevelő és az új életre
előkészítő szerepük.¹² „Az elv: a legmagasabb
művészi színvonalat diktálni a színház-
zakban, mert a proletárságnak nincs szük-
sége olcsó izgalmakra, hanem a proletárság
tanulni, művelődni, fejlődni akar.”¹³ (Balázs
állásfoglalása egyébként egybevágott Lukács
elvével, aki leszögezte, hogy a minőségre
nem törekvő pártirodalom nem támoga-
tandó a népbiztosság által, továbbá hogy
Shakespeare-t és Goethét nem lehet azzal az
indokkal félredobni, hogy nem voltak szoci-
alista írók – „a kommunista kultúrprogram
az, hogy a legmagasabb és legtisztább művé-
szetet juttassa a proletáriátusnak, és nem
fogja megengedni, hogy politikai eszközzé
rontott vezércikk-poézissal pusztítsák az íz-
lését.”¹⁴) A drámát Balázs – akárcsak egyéb-
ként az egy évvel korábban még nem politi-
kai alapon megírt *Dramaturgiájában* – kifeje-

12 *A kommunista irodalom, színház és színház programja*, illetve:
Balázs Béla: *A nép színháza*. Fáklya, 1919. április 22. Vö. K. Nagy
Magda: *Balázs Béla világa*.

13 *A kommunista irodalom, színház és színház programja*.

14 Lukács György: *Felvilágosításul*. Vörös Újság, 1919. április 28.

zetten színházban előadandó, ott tömegekre
együttesen hatni tudó alkotásnak tartja, amely-
nek elődje a görög (dionüszoszi eredetű) színház,
s most még azt is hozzáteszi, hogy ezen
kollektivitás és egységes öntudat letétemé-
nyese valaha a kórus volt (mert a nép megnyil-
vánulása).

Balázs Béla a népbiztosságra maga mellé
vette Lesznai Annát, akinek az úgynevezett
Meseosztály vezetése lett a feladata. A mese
kiemelt fontosságú műfaj volt a Vasárnapi
Kör és azon keresztül később a Tanácsköztár-
saság illetékes funkcionáriusai – Lukács, Ba-
lázs és Lesznai Anna – számára,¹⁵ egyrészt
mert a csoda és a megváltás világát nyújtotta,
azt a szférát biztosította, ahol felszámolható
minden határ, nemcsak az osztályhatárok
között, hanem az emberek, állatok és növé-
nyek, sőt a valós és a fiktív lények között is.¹⁶
Továbbá – s ebben Lukács *A kommunizmus er-
kölcsei alapja* című cikke adta meg számukra
az irányt¹⁷ – a potenciális közönséget, a gye-
rekeket a jövődől ösztönös kommunistáinak
látták, akiket a felnőttek Mózesként képesek
elvezetni az Ígéret Földjére. Ennek eszköze
pedig, hangsúlyozza Balázs a *Ne vegyétek el a
gyermekektől a mesét!* című cikkében, sokkal
inkább a meseoktatás, mint a szociáldemok-
raták szerint tanítandó társadalomismeret,
hiszen a(z ős)mesét a társadalmi kategóriá-
kon inneninek tekintették: „De hiszen a nép-
mesék sokkal régebbiek, mint a kapitaliz-
mus, sőt a feudalizmusnál is ősiabb eredetűek.
Úgy vannak innen a volt társadalmon,
mint ahogy a kommunizmus túl van rajta.
[...] Az ősi népmesék az irodalom egyetlen
fajtája, melyben az osztálykülönbségek csak
dekoratív motívumok. De a szereplők sorsát
már csak azért sem befolyásolják, mert azo-
kat társadalmon túli erők: tündérek és ma-
nök igazítják.”¹⁸ Szabó Viktor disszertációjá-

15 Vö. még Gángó Gábor: *A mese mint felvilágosodás, kultúra és erőszak*, in: *A művészettől a tömegkultúráig*. Budapest, 2014, L'Harmattan-Könyvpont, 127–134.

16 A Vasárnapi Kör (és a korai magyar avantgárd) mesekonceptióiról
lásd Földes György: *A mese metafizikája és a magyar avantgárd*:
Balázs Béla, Lesznai Anna és Kassák Lajos meséi. Irodalomtörté-
net, 2000/4, 517–536.

17 Lukács György: *A kommunizmus erkölcsi alapja*, in József Far-
kas (szerk.): *A büszke tettek ideje. Válogatás a Tanácsköztár-
ság irodalmából*. Budapest, 1978, Akadémiai, II., 120.

18 Balázs Béla: *Ne vegyétek el a gyermekektől a mesét!*. Fáklya,

Lance Henson

**UNDER STORM
CLOUDS OF MYTHIC
GIFTING**

**MITIKUS ADOMÁNY
VIHARFELHŐI ALATT**

2019 január 1

Mitikus adomány viharfelhői alatt

Szép, mint az élet

Eső

Emberi szavak pora az ígélet

külvárosában

A végtelen belsejében lüktetünk

GYUKICS Gábor fordítása

tenünk. Erre utal a mű első, az író több mint harmincöt év utáni visszatérését említő mondata is. Ez azonban semmiképpen sem az utazás idejére vonatkozik, hanem a mű vélhető keletkezési időpontjára. Az emlékezésben érvényesülő, az írás idejére reflektáló megjegyzések, mint például Rákosi Mátyás diktatúrájának említése, szintén a leírt eseményekre később reflektáló emlékirat műfaji sajátosságait mutatják.

A háború utáni utazást követően még közel tíz évig, egészen 1956-ig nemigen ismerték Krležát Magyarországon. Az akkor megjelent *A Glembay család* című novellaciklusának sikerébe viszont beleszólt a történelem. A konszolidálódó Kádár-rendszer kultúrpolitikája azonban őt szemelte ki a tíz évvel korábban megromlott, feszült jugoszláv–magyar viszony rendezésében a közeledés egyik elősegítőjének. S alig két évvel első magyarországi kötetének megjelenése után a *Glembay Ltd.* című drámája valóban osztatlan sikert aratott a budapesti Nemzeti Színházban. Mindazonáltal a Krleža műveiben található számtalan magyar vonatkozást inkább ké-

nyelmetlen hozadéknak, kínos takargatnivalónak tekintették a művei magyarországi recepcióját befolyásolók. Az elsődlegesen szépirodalmi műveinek (regényeinek, novelláinak, drámáinak és verseinek) a reflektív műfajú írásai (naplói, esszéi) elé helyezése persze korántsem tekinthető elhibázott szerkesztői döntésnek, így azonban a horvátul nem olvasók előtt részben ismeretlen maradt a magyar témáiban (is) mindig polemikus Krleža számos megállapítása. A hatvanas években már tiszteletbeli magyar íróként ünnepezt és 70. születésnapja alkalmából a budapesti Európa és az újvidéki Forum könyvkiadó által megjelentetett válogatott műveinek sorozatába ezért éppúgy nem került bele a *Kirándulás Magyarországra 1947-ben* című visszaemlékezése, ahogyan egyéb magyar vonatkozású esszéi sem. Egyebek között így maradhatott ismeretlen a millenniumi emlékmű egyik domborműve – nevezetesen a Könyves Kálmán király szobrához tartozó dombormű – cseréjében betöltött kezdeményező szerepe.

Zala György alkotása a *Kálmán király Magyarországhoz csatolja Dalmáciát* címet viselte, bár ez, hasonlóan a többi relief és királyszobor címéhez, nem volt feltüntetve a mű alatt. A királyszobrokat, köztük Füredi Richárd Könyves Kálmán-szobrát, még az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó éveiben felállították, de a királyok uralkodásának egy-egy jellemző jelenetét ábrázoló domborművek, így a szóban forgó is, csak a húszas években készültek el és kerültek a helyükre. Az első világháború után több változás is bekövetkezett az emlékmű arculatában és eszmei mondanivalójában. Az emlékmű fokozatos építésének történetében a Tanácsköztársaság idején történt az első drasztikus változás, amikor a Habsburg uralkodók nem sokkal korábban elkészült szobraikat eltávolították, a Monarchiát jelképező uralkodóét, Ferenc Józsefét pedig összetörték, valamint az elfedés és kiiktatás céljával – bár egyesek szerint a további pusztításokat megelőzendő – az egész emlékművet vörös drapériával vonták be. S bár e drasztikus változtatásokhoz és átértelmezésekhez képest csak epizódnak tűnhet,

Hogy szavainak nyomatékot adjon, az irodaigazgatói íróasztalra csapta a mordályát. Olyan erővel, hogy az asztal lapjára állított fénykép beleremegett.

A lendülettől egyensúlyát veszítve huppant a karosszékbe.

– Né, te, né! A kis Dönci! Megvannak még a naccságaék? – nyugodott meg egy pillanatra, s igazított a félrebillent fényképen.

– Ők megvannak, de maga mit keres itt?

– Megmondtam: a Köztársaság nevében...

Most, hogy a Tisza István lemondott, és a gróf úr vette át az országot, elérkezett a mi időnk, az elnyomottaké. Jöttem, hogy feleségül elvigyem azt a Tercsit! A Köztársaság nevében...

– Hát ezt szépen összefoglalta, fiam! De!

Ad 1.: Tegnaptól a Nagy Tanács vezeti az országot. Ennek pedig tagja a Függetlenségi és 48-as Párt, aminek tiszteletbeli nagyasszonya vitéz Féderváry Sándor 48-as honvédezedes özvegye, aki nem nagyon fog megörvendeni a maga megjelenésének.

Ad. 2.: Annál is inkább nem, mert annak a személynek, akit maga Tercsinek nevez, a házassági anyakönyv szerint ma az a neve, hogy tekintetes Féderváry Istvánné, mivel-hogy vitéz Féderváry István tartalékos századosnak, fent nevezett párt tiszteletbeli elnökségi tagjának a hites felesége. Azt orron-tom, ő sem fogadja tárt karokkal.

Ad 3.: A debreceni Anyakönyvi Hivatalnál 1918. október 28-án bejegyzésre került Féderváry István Sándor néven egy újszülött, aki-nek apja Féderváry István katolikus felekezetű nyugalmazott százados, anyja pedig Féderváry Istvánné, született Bogdán Tereza, görögkatolikus felekezetű úrasszony. Ez az asszonyság, akárcsak régi nevét, magát is ott felejtette az árokparton, ahová való.

Ad 4.: Mindezen hivatalos adatok tudomására hozatala mellett személyes jóindulattal arra figyelmeztetem magát, Vakbakk János, hogy saját érdekében szedje az irháját, és pucoljon el innen, mielőtt...

Ravasz János törvényszéki segédfogalmazó felállt, két lépéssel az irodaigazgatói asztalnál termett, fölemelte az ott heverő pisztolyt, és remegő kézzel ráfogta a falábúra.

Lance Henson

SOFT WORDS THAT HAVE NEVER SPOKEN

HALK SOHA MEG NEM SZÓLALÓ SZAVAK

Dog Soldier vers, 2019 augusztus 13

Halk soha meg nem szólaló szavak
egy gyermek
elhagyott teniszcipőjében
egy texasi folyóparton

a Fekete Farkas lányoma még meleg
köd száll fel
lábnyomából
Átűvölti
a tükröződő esőt

a bőr és a félelem széttépett szövetét
miközben egy molylepké megmenekül egy
szakadt lidércnyomásból

Most kell megverni a harci dobokat
Újra...

GYUKICS Gábor fordítása

Az is remegve rebegte:

– Az isten szerelmére, szegény hadirokkant vagyok, ne bántson!

Ravasz János hangja hivatalossá szikárodott.

– A rokkantsági ellátmányozást az emelet 23-as irodájában intézik. Forduljon hozzájuk. De én azt tanácsolom, jobb lesz, ha végleg eltűnik, nemcsak a törvényszékről, de még a vidékről is... Különben!

Mindazt, ami azután történt, 1918 októberétől 1919 novemberéig, Ravasz János már személyesen, élőszóban mesélte el a hivatalába

Ravasz János remegő térdekkel tette meg azt a két lépést, ami igazgatójától elválasztotta, s próbálta fél kézzel kigombolni a zubbony felső zsebet. Ügyefogyott igyekeztében kiszabadult kezéből a seprű, és nagy csattanással esett le a padozatra. A két katona hátrahőkölt, lekapta válláról a fegyvert, és rá szegezte.

„Ki kitől fél itt?” – gondolhatta volna egy semleges szemlélő, ám a háborúhoz szokott katonák – fogoly és őr egyaránt – begyakorolt mozdulatokkal, szinte rutinból cselekedtek. Akárha a fronton, ahol az ilyen helyzetek számos alkalommal megisméltődtek. Egyik sem tudhatta, hogy a másik mire gondol, mit fog és mikor cselekedni. Csupán Ravasz László nem gondolt ilyesmire, s szabadkozó pillantást vetett mind a katonákra, mind a fogolyra, miközben sikeresen megküzdött a zseb hajtókáját lezáró gombbal, és kiemelt egy megrepedezett fényképet. Az íróasztalon álló fénykép kicsinyített másolatát.

– Az igazgató úr fia – mondta.

Mivel a rendőr nem értette szavait, odalépett az íróasztalhoz, s mint két dominóköcka egybevágó végeit, odaillesztette az álló fénykép mellé a zsebből kihalászott kisebbet, és jelentőségteljes mozdulatokkal kísérvé magyarázta:

– Ez az ő fia. Neki a gyermeke. Az igazgató úrnak... Döncike!

A rendőr kezébe vette a fényképet, s gyűrődéseit úgy egyengette ki, mintha simogatna volna. Lehet, hogy Wallener Gyula csak a szemében meggyűlt könnycseppen keresztül vélte simogatásnak látni a mozdulatait.

A tiszt fölállt, ő is fényképet vett ki zubbonya bal felső zsebéből. Egymás mellé fogta a két fényképet, odalépett a még mindig könnyeivel küszködő Gyula apushoz, és a borzos, valamilyen gyümölcsöt majszólo kisfiú képmására mutogatva mint hasonszórú bajtárshoz intézte nyelvileg érthetetlen, de az érzések áramán pontosan megfejthető szavait:

– Az enyém: Niku... Nikusor... A tiéd?

Gyula apus megértette.

– Az enyém Ödön... Dönci...

– Nikusor, Dönci...

– Dönci, Nikusor...

Gógicsélés, mutogatás, ciccenések, szempillogtatások, mosolyok, kacarászások.

Lance Henson

TIME IS NOT MADE OF STONE

NEM KŐBŐL KÉSZÜLT AZ IDŐ

2019 augusztus 13

Nem Kőből készült az Idő
Elporlik előttünk...

Csend őrjöng az emlékezés között
Hallgatom karmaik zaját
az égő talajon

Ott suttogott
szavaikra várok...

GYUKICS Gábor fordítása

Ugra-bugra, dalocskák.

Mit te, megszállás, mit te, lövészárók, fogolytábor, fogda!

Talán órákig eltartana, akár hetekig, hónapokig: egy más idő és tér résén átbodyogva.

– Én ennyire szeretem!

– Én még annyira!

És nem zsákmány az öröm. Nem hadisarc a béke. Nincs Nagy-Magyarország, nincs Nagy-Románia. Nincs csonka bánat, nincs kapzsi orzás. Két apa áll a béke partján, s gyűrött fényképeken reményli a jövőt. A háború nélkül.

Küldönc tépi fel az ajtót. Kezében írott parancs. Szóban megerősített: „Menni kell!” A két apa a guggolásba mered pár pillanatra, majd katonává emelkedik az egyik, kiszolgáltatott fogollyá görbed a másik.

Valamiért sietős az a „Menni kell!”. A küldönc és a katonák távoznak.

Nikusor képe visszakerül a zsebbe. Döncikéje a padlón marad. A tiszt az ajtóból visszsanéz, felemeli a karját, mintha szalutálni akarna. Csak szeméig emeli kézfejét, öklé-